

Ny giv för det våta kulturarvet?

Vad betyder begreppet kulturmiljövård? Kulturmiljö definieras allmänt som hela den miljö som har formats av oss människor genom tiderna. Kulturmiljövård betecknar den verksamhet som syftar till att värna om kulturarvet. För mig är emellertid kulturmiljövård något större. Bakom detta begrepp ser jag mål och motiv med all den verksamhet som har kulturlandskapet i dess olika former som utgångspunkt, arkeologi inkluderat. Vare sig det handlar om forskning, utställningar eller om arkeologi i samband med vägbyggen, vill jag nog påstå att syftet eller motivet är kulturmiljövård. All denna verksamhet innebär en strävan att berika och vidareutveckla vårt kulturarv – att skapa förutsättningar för en samhällsutveckling där kulturarvet intar en viktig roll.

Kulturmiljövård under vatten är ett problematiskt kapitel. Förutsättningarna är som bekant begränsade. Det saknas inventeringar, det saknas kunskap om olika lämningars vetenskapliga värde och det finns få institutioner som bedriver denna arkeologi. Vad beror då detta på? Kanske kan man hävda att insikten om fornlämningarna under vatten är ganska ny. Den lätta dykutrustningen och sportdykningen har ju endast funnits sedan 1950-talet.

Vad har då hänt på dessa 50 år? I Bohuslän utgör resultaten av de inventeringar som Göteborgs Amatördykar-klubb genomförde på 1950- och 1960-talen i stort vad vi vet om Bohusläns vattenområden. Få större insatser har gjorts sedan dess. Få nya lämningar är kända. Det som däremot har ökat ordentligt är just sportdykningen.

Det som har hänt på senare tid, är att nedbrytningen av lämningarna under vatten har kommit att uppmärksammas av myndigheter och institutioner inom kultur-

miljövården. Orsakerna bakom nedbrytningen anses vara en kombination av oförsiktig sportdykning, fritidsseglares ankringar i vattenområden med vrak, strömmar från båttrafik och naturlig erosion. Resultatet är att ett antal lämningar har belagts med dykförbud och att vrak blivit skyddstäckta. Men också att studier av den naturliga erosionen och de bakterier som ligger bakom nedbrytningen av trä under vatten genomförts.

Det ska emellertid understrykas att åtgärder som dykförbud och skyddstäckningar är ad hoc-lösningar. Det saknas fortfarande studier som berättar om orsakerna bakom nedbrytningen i ett längre tidsperspektiv. Det är tydligt att det finns ett stort forskningsbehov här, men det är kanske ännu viktigare att se över vad svensk kulturmiljövård syftar till. Kulturmiljövården är som nämnts en angelägenhet för hela samhället. I detta fall angår den kanske särskilt sportdykare och fritidsseglare.

Detta ska Marinarkeologiska sällskapet ta fasta på. Till hösten 2001 planerar vi att tillsammans med Lantbruksuniversitetet i Uppsala och Södertörns Högskola starta upp ett projekt. Syftet är att under tre års tid kartlägga nedbrytningen av lämningarna efter Anna-Maria och Jutholmsvraket i Stockholms skärgård, för att därigenom kunna diskutera orsakerna bakom nedbrytningen. Projektet ska drivas med ideella krafter av intresserade MAS-medlemmar. Det är en förhoppning att kunna bidra till att återigen göra lämningarna under vatten till en samhälls angelägenhet, liksom i Bohuslän på 1950- och 1960-talen.

Andréas Olsson är ordförande i Marinarkeologiska sällskapet